

„Ko verkia, nežino“: koks miško vaizdinys gyvena lietuvių sąmonėje?

„Dažnai miške lietuvis, ko verkia, nežino,“ - šie žodžiai iš Antano Barausko poemos „Anykščių šilelis“ lyriškai ir kartu labai apibendrintai nusako vieną iš stereotipų, kad dažnam iš mūsų miškas yra subtilių emocijų vieta, leidžianti patirti savotišką katarsį.

Silvija Papaurėlytė-Klovienė

Lietuvių kalbos institutas

„Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ nurodoma, kad miškas yra „medžių bendrijų pagrindu susiformavusi ekosistema; viena svarbiausių biosferos ekosistemų. Ją sudaro biotinės bendrijos – medžiai, krūmai, puskrūmiai, žolės, samanės, kerpės, grybai, mikroorganizmai, gyvūnai – ir abiotinė aplinka – dirvožemis, ekosistemos atmosfera“ (VLEe). Lietuvių kalbos žodynuose pateikiami šio žodžio reikšmės aiškinimai yra panašūs. „Lietuvių kalbos žodyne“ nurodoma, kad žodis *miškas* turi dvi reikšmes: 1. medžiais apaugusi vieta, giria. 2. statybiniai medžiai (LKŽe). „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ taip pat pateikiamos dvi šio žodžio reikšmės: 1. medžiais apaugusi vieta. 2. tos vietos medžiai (DLKŽe). Panašiai, bet šiek tiek konkrečiau žodžio reikšmės aiškinamos „Bendrinės lietuvių kalbos žodyne“: 1. žemės plotas, apaugęs medžiais, kurių aukštis siekia ne mažiau kaip penkis metrus. 2. vns. tame plote augantys medžiai (BLKŽe). O ką dar, be Antano Barausko dar XIX a. užfiksuotų stereotipų ir įvairių aiškinamųjų žodynų apibrėžčių, galima pasakyti apie lietuvių santykį su mišku?

Apie sąmonės turinį - per žodines asociacijas

Šiame straipsnyje siekiama aprašyti, kaip lietuvių kalba kalbantys žmonės suvokia, kas yra, kaip atrodo miškas, kokių emocijų jis kelia, kitaip tariant, pateikti miško vaizdinio, egzistuojančio sąmonėje tų žmonių, kuriems lietuvių kalba yra gimtoji, aprašymą. Aprašymo pagrindas - žodžio *miškas* asociacijų laukas.

Asociacija vadinamas ryšys tarp daiktų ir reiškinių, kuris įmanomas todėl, kad žmogus geba ne tik suvokti tikrovę čia ir dabar, bet ir pasitelkti tas žinias, kurias jis jau turi iš anksčiau. Informatyvios yra žodinės asociacijos, kurios gali būti atskleistos atlikus laisvųjų asociacijų eksperimentą. Laisvųjų asociacijų eksperimento metu respondentams (jų turi būti ne mažiau kaip 30, kad rezultatus galėtume laikyti patikimais) pateikiamas žodžių stimulų sąrašas ir prašoma skaitant sąrašą šalia kiekvieno žodžio parašyti pirmą tuo metu į galvą atėjusią reakciją - žodį, žodžių junginį ar sakinį. Reakcijų visuma vadinama žodžio asociacijų lauku, kurio analizė gali atskleisti, kaip tuo žodžiu vadinami konkretūs arba abstraktūs objektai, daiktai ar reiškiniai yra suvokiami konkrečios kultūros atstovų, koks jų ryšys su kitais nekalbinės tikrovės objektais, kaip žodžiu stimulu pavadintas dalykas yra vertinamas. Kitaip tariant, žodinės asociacijos prieinamu būdu verbalizuoja kalbos vartotojų sąmonės turinį. Žinoma, dalis sąmonės turinio lieka neverbalizuota, nes mes mąstome ne tik žodžiais, bet ir vaizdiniais. Vis dėlto galima teigti, kad žodinės asociacijos yra patikimas informacijos šaltinis siekiant aprašyti su kurios nors kalbos vartotojais siejamo nekalbinės tikrovės objekto vaizdinio turinį.

Yra manoma, kad tai pačiai kultūrai priklausančių žmonių asociacijos iš dalies sutampa, bet kartu yra ir skirtumų, susijusių su žmonių amžiumi, patirtimi, lytimi, priklausymu etninei ar socialinei grupei. Sakykime, įprasta žodžio *miškas* asociacija yra žodis *medžiai*, tačiau tik miško uogų matęs ir jas skiriantis žmogus gali reaguoti žodžiu *mėlynės*. Asociacijose gali būti fiksuojama su žodžiu stimulu vadinamu nekalbinės tikrovės objektu siejama simbolika. Ar bus pateikta simboliką įprasminanti reakcija, taip pat priklauso nuo respondentų amžiaus, lyties, gyvenimo patirties, išsilavinimo.

Miškas | Dariaus Klovo nuotrauka

Asociacijų eksperimentas, kurio rezultatais remiamasi šiame straipsnyje, buvo atliktas 2010–2020 metais su beveik 600 Šiaulių ir Vilniaus studentų. Studentams buvo pateiktas 100 žodžių stimulų, tarp kurių, be kitų stimulų, buvo ir žodis *miškas*, sąrašas. Eksperimento dalyvių prašyta šalia kiekvieno žodžio užrašyti savo pirmą reakciją į šį žodį. Buvo pabrėžta, kad reakcijas reikia rašyti ilgai negalvojant, visi pateikti atsakymai yra geri. Respondentams nekonkretinta, kuri žodžio *miškas* (kaip ir kitų stimulų sąrašė buvusių daugiareikšmių žodžių) reikšmė turima galvoje. Siekta, kad respondentai tiesiog pateiktų tas reakcijas, kurios pirmos ateina į galvą, vadinasi, fiksuoja svarbiausius apibūdinimus, nes taip galima tikėtis, kad eksperimento rezultatai atspindės tikrovėje egzistuojančius priežastinius, erdvinius, laiko ir kitus ryšius, suteiks informacijos apie tikrovės objekto vertinimą ir su juo siejamus elgesio modelius.

Bet kurio žodžio asociacijų laukas visų pirma nėra tik šiaip žodžių, žodžių junginių ir sakinių (pastarosios reakcijos paprastai retesnės), kažkodėl susijusių su žodžiu stimulu, rinkinys. Asociacijų laukas yra kalba išreikšta informacija apie nekalbinę tikrovę, t. y. žodžiais išreikšta dalis mąstymo turinio. Kalba yra tikrovės atspindys, jos interpretacija, todėl asociacijų lauko turinys yra nulemtas nekalbinės tikrovės, jis aktualizuoja tikrovėje egzistuojančius ryšius tarp daiktų ir reiškinių. Į asociacijų lauką reikia žiūrėti kaip į visumą, kurioje fiksuojamos tikrovės fragmento charakteristikos. Žinoma, tai, kas paminima kaip asociacija, priklauso nuo asociacijų eksperimente dalyvaujančių žmonių, jų patirties ir nuostatų. Dar vienas svarbus pastebėjimas – asociacijų laukas parodo, kuriais jutimais (rega, klausia, uosle, lyta ar keliais jutimais iš karto) suvokiama informacija kalbos vartotojų yra labiausiai pastebima, laikoma svarbiausia ir todėl prisimenama

gavus užduotį reaguoti į žodžius stimulus. Kiekvienu atveju daugiausia informacijos suteikiantys jautimai labiausiai priklauso nuo objekto, apie kurį kalbama, prigimties, plg., kokios gali būti respondentų reakcijos į stimulus *daina, duona, miškas, ramybė*.

Žodžio *miškas* asociacijų laukas šiame straipsnyje aptariamas atskaitos tašku laikant kiekvieną jautimą atskirai arba turint galvoje, kad dalis informacijos apie tai, kokia yra tikrovė, mus pasiekia derinant kelis pojūčius. Straipsnio autorė pripažįsta, kad toks skirstymas yra sąlygiškas.

Matyti mišką

Natūralu, kad rega gaunama didžioji dalis informacijos apie tikrovę – ypač jeigu kalbama apie materialius dalykus. Remiantis rega motyvuotomis žodžio *miškas* asociacijomis galima teigti, kad kalbos vartotojai dažniausiai mišką suvokia tradiciškai, kaip medžių visumą. Tai patvirtina ir pati gausiausia reakcija *medžiai* 107 (41; 66). Buvo respondentų, kurie reagavo apibendrintai. Tokiose reakcijose miškas suvokiamas kaip didesnės sistemos dalis – *gamta* 16 (5; 11); *draustinis* 1 (0; 1); *ekosistema* 1 (0; 1). Priešinga miško matymo kryptis – atskiras jį sudarančių medžių dalis žymintys žodžiai: *lapai* 2 (0; 2); *raštas* 2 (1; 1); *kelmas* 1 (0; 1). Stimulo *miškas* asociacijos kalbos vartotojams gali būti ir kiti dideliais medžiais apaugusio žemės ploto pavadinimai: *giria* 12 (5; 7); *džiunglės* 2 (1; 1); *medelynas* 1 (0; 1); *miškelis* 1 (0; 1); *parkas* 1 (1; 0). Yra ir labai konkrečių reakcijų, kuriose respondentai mini jiems galimai geografiškai artimesnius ir geriau pažįstamus miškų plotus, pavyzdžiui, *Daunoravos* 1 (0; 1); *Dimitravo* 1 (0; 1); *Labanoro giria* 1 (0; 1).

Tarp asociacijų apibendrintai minimi lapuočiai ir spygliuočiai, figūruoja atskirų medžių pavadinimai: *eglė* 5 (3; 2); *pušynas* 3 (3; 0), *spygliuočiai* 3 (2; 1); *ąžuolas* 1 (1; 0); *eglynas* 1 (1; 0); *jaunuolynas* 1 (1; 0); *lapuočiai* 1 (0; 1); *mišrus* 1 (1; 0); *uosis* 1 (0; 1). Viename iš ankstesnių pagal to paties eksperimento rezultatus pateiktų tyrimų (Papaurėlytė-Klovienė 2011, 405–416) aprašant žodžio *medis* asociacijų lauką, buvo siekti atskleisti, kuri iš medžių respondentai suvokia kaip tipišką medį. Paaiškėjo, kad atsakymuose nebuvo paminėtas nė vienas iš soduose auginamų medžių, pavyzdžiui, obelis, slyva ar kriaušė. Respondentų dažniausiai prisimenami ir tipiškais laikomi medžiai yra būtent miške augantys lapuočiai – ąžuolas, beržas, klevas.

Be floros, kalbos vartotojai mini ir miško faunos pavadinimų, tiesa, respondentų atsakymuose ji nėra įvairi, šalia bendresnės reikšmės žodžių respondentai prisimena Lietuvos miškuose gyvenančius ar kada nors gyvenusius žvėris. Paminėti žvėris 7 (1; 6), *gyvūnai* 5 (5; 0); *vilkas* 2 (0; 2); *kiškis* 1 (0; 1); *lapė* 1 (0; 1); *meška* 1 (1; 0), *paukštis* 1 (0; 1); *sakalas* 1 (0; 1). Tarp reakcijų nepaminėti Lietuvos miškuose gausūs raguočiai. Respondentai prisiminė kraujasiurbius vabalus ir skruzdėles, kontaktas su kuriais gali žmogui sukelti skausmą ir užkrėsti sunkiomis ar galimai mirtinomis ligomis: *erkės* 4 (3; 1); *skruzdėlės* 1 (1; 0); *uodai* 1 (1; 0). Kalbos vartotojų atsakymuose detalizuojamos vaizdinės miško charakteristikos: jis yra *tankus* 73 (40; 33); *žalias* 50 (35; 15); *gražus* 1 (0; 1), *švarus* 1 (1; 0), *vešlus* 1 (0; 1). Vadinasi, iš spalvų paprastai prisimenama tik tipiška šio objekto spalva, t. y. vešlaus ir klestinčio miško, tokio, koks būna vasarą. Paminėtos kontrastingos rega suvokiamos charakteristikos, plg. *šešėlis* 1 (1; 0); *šviesa* 1 (1; 0); *spinduliai* 1 (0; 1). Gerokai gausesnės su tamsa siejamos reakcijos (*tamsus* 32 (17; 15) patvirtina, kad vis dėlto tipiškas, dažniau matomas miškas yra tamsus miškas. Galima apibendrinti, kad rega fiksuojami ir asociacijų eksperimento dalyvių kaip atsakymai į stimulą miškas pateikiami požymiai yra tipiški tos teritorijos, kurioje gyvena lietuvių kalbą gimtąja laikantys žmonės, miškams.

Suvokti ir (į)vertinti mišką

Gerokai mažiau yra reakcijų, kurios gali būti laikomos motyvuotomis klausos, uoslės ar kitų jutimų. Tai lemia ir paties nekalbinės tikrovės objekto pobūdis. Miškas yra pasyvus žmogaus buvimo fonas, todėl pastebima ir asociacijose fiksuojama tai, kas girdima nesant pašalinių triukšmų – miškas *ošia* 19 (10; 9); *ūžia* 2 (1; 1); *čia ramu* 4 (2; 2); *banguoja* 1 (1; 0). Klausla suvokiamus išpūdžius galima apibūdinti kaip susietus su taip atrodančiu mišku, koks jis būna tada, kada lankomas – ramiu, nekeliančiu grėsmės jame esantiems.

Ta pati suvokimo kryptis – tipiška atrodantis ir ramus miškas – pasitelkiama ir tais atvejais, kai žodžio *miškas* asociacijos fiksuoja informaciją, gaunamą uodžiant. Su uosle siejamų asociacijų įvairovė paremta tikrovės objekto pobūdžiu. Miškas nėra viena konkreiti ir apibrėžta vieta – tai labiau erdvė, kurią, be vaizdo ir garso, reprezentuoja atitinkami kvapai. Uosle suvokiamą visumą pavadinantys žodžiai siejami su pageidautinu, idealiuoju, miško vaizdu, respondentai mini tik tai, kas yra malonu. Dėmesys sutelkiamas į oro kokybę – *gaivus* 14 (6; 8); *oras* 7 (4; 3); *deguonis* 2 (0; 2); *kvapas* 2 (2; 0), *kvepiantis* 1 (1; 0); *sakai* 1 (0; 1).

Potencialiai miške yra įmanomas bet koks kvapas, kad ir, pavyzdžiui, nugaišusio žvėries, supuvusios medienos, žmonių paliktų šiukšlių, tačiau tai asociacijose nefiksuojama.

Kalbos vartotojų reakcijos apima ir skirtingas patirtis, atskleidžiančias, kokia temperatūra siejama su mišku, plg.: *gaivus* 14 (6; 8); *vėsa* 2 (2; 0); *gaisras* 1 (1; 0); *karštis* 1 (1; 0); *ugnis* 1 (0; 1). Dominuoja aliuzijos į žemesnę temperatūrą.

Įvairios yra žodžio *miškas* asociacijos, kurias galima laikyti motyvuotomis skirtingų jutimų, tokiais atvejais neįmanoma išskirti, kuris iš jutimų yra svarbiausias. Miškas kalbos vartotojų sąmonėje yra vieta, kurioje jaučiamasi komfortiškai. Šią būseną žmogus suvokia mišriais jutimais ir apibūdina abstrakčios reikšmės žodžiais, pavyzdžiui, *ramybė* 12 (7; 5), *laimė* 1 (1; 0); *laisvė* 1 (1; 0); *taika* 1 (1; 0).

Ypatingas miško oras, respondentų nuomone, suteikia galimybę pailsėti. Tokią nuomonę atspindi reakcija *atgaiva* 6 (3; 3); *atokvėpis* 1 (1; 0); *poilsis* 3 (0; 3); *atostogos* 1 (0; 1); *palapinė* 1 (0; 1); *piknikas* 1 (0; 1). Tarp reakcijų esama laisvės temą sukonkretinančių erdvinių charakteristikų: *gilus* 10 (7; 3); *aukštis* 1 (1; 0); *platus* 1 (0; 1); *tolimas* 1 (1; 0). Galima apibendrinti, kad šios asociacijos ne tik apibendrina kelių jutimų sąveikos rezultata, bet ir žymi su buvimu miške galimai siejamus vidinio gyvenimo reiškinius. Apskritai miškas respondentams yra gyvenimo, gyvybės, veržlumo temą įprasminanti vieta, tai išreiškiama įvairiomis formomis, pvz.: *gyvybė* 3 (2; 1); *upė* 3 (1; 2); *žemė* 2 (1; 1); *joga* 1 (0; 1); *alsuojantis* 1 (1; 0); *aidintis* 1 (1; 0); *banquoja* 1 (1; 0).

Nedidelei daliais respondentų miškas kelia ir neigiamas emocijas – *gūdas* 5 (5; 0); *klaidus* 3 (3; 0); *baimė* 1 (0; 1); *išgąstis* 1 (1; 0); *klaidu* 1 (1; 0). Tokios reakcijos paremtos ne tik kelių jutimų teikiama informacija, bet ir galimai asmenine patirtimi.

Taip pat labiau ne konkrečių jutimų teikiama informacija, bet patirtimi, žinojimu pagrįstos reakcijos, kuriose respondantai fiksuoja, kad miškas yra ir jo teikiamos gėrybės – *grybai* 35 (19; 16); *mėlynės* 3 (3; 0); *uogos* 1 (1; 0), *žemuogė* 1 (1; 0); kita augalija, pavyzdžiui, *augalas* 4 (3; 1); *pieva* 3 (2; 1); *gėlės* 1 (1; 0), *plukės* 1 (0; 1); *samos* 2 (1; 1). Miškas yra statybinių medžiagų ir kuro šaltinis: *išpjautas* 1 (0; 1); *lenta* 1 (0; 1), *malkos* 3 (0; 3).

Kalbos vartotojams, remiantis asociacijų eksperimento rezultatais, miškas yra iš

dalies nepažinus, neaiškus objektas. Tarp reakcijų esama atsakymų, kurie atskleidžia, kad miškas siejamas su mistika, žmogui ne iki galo suvokiamais fenomenais, plg.: *medžių rojus* 1 (0; 1); *pasaka* 1 (1; 0); *paslaptینگumas* 1 (0; 1); *paslaptis* 1 (0; 1); *rūkas* 1 (0; 1). Tokios reakcijos į stimulą koreliuoja su miško simbolika. „Naujajame simbolių žodyne“ teigiama, kad „miškas, skirtingai negu vienišas medis, dažnai simbolizuoja išorinį pasaulį, iš visų pusių supantį mažą sukultūrintos dirbamos žemės pasaulėlį. Padavimuose ir pasakose jis apgyvendintas paslaptینگomis, dažniausiai grėsmingomis būtybėmis [...] Tokio „miško“ įvaizdžio šaknys siekia tuos laikus, kai miškai dengė didžiąją teritorijos dalį, o dirbama žemė buvo atkvojama iš jo tik išdeginus medžius ir išdeginus kelmus. [...] Miškas yra netvarkingas laukinės gamtos kūrinys, nejaukus ir grėsmingas [...] (Biedermann, 2002, 275).

Miškas mūsų tekstuose

Didelė tikimybė bet kurio žodžio asociacijų lauke rasti precedentinių tekstų apraiškų. Precedentiniai tekstai yra kuriai nors kultūrai svarbūs tekstai, kurie, pavartoti kituose tekstuose, suteikia jiems papildomų prasmių. Šie tekstai yra svarbūs dviem aspektais. Pirmiausia reikia paminėti, kad jie bet kurią bendravimo situaciją daro dar informatyvesnę, t. y. kalbėtojas ir klausytojas ne tik keičiasi informacija apie tai, kas yra čia ir dabar, bet ir į bendrą kontekstą įtraukia informaciją, ateinančią iš anksčiau kitų autorių sukurtų ir visiems bendraujantiems žinomų tekstų. Antras aspektas yra pats precedentiškumo fenomenas. Tai, kad kalbėtojas prisimena vieną ar kitą dar iki kalbamojo momento sukurtą tekstą, rodo ir to teksto išskirtinumą, svarbumą kalbos vartotojams. Žinoma, kad būtų galima kalbėti apie sėkmingą papildomų prasmių aktualizavimą, adresatas turi suprasti, kad šis tekstas yra precedentinis, sukurtas ne dabar, kalbant, o anksčiau, prisiminti to teksto autorių, jeigu toks yra. Teksto atpažinimas iškart yra garantija, kad adresatas suprato ir tas papildomas prasmės, apie kurias jam kalbama.

Kaip ir kokie tekstai tampa precedentiniais? Paprastai teigiama, kad vienas iš precedentinių tekstų šaltinių yra mokyklinė literatūros programa. Žinoma, programos laikui bėgant keičiamos, vieni kūriniai iš jų pašalinami, kiti įtraukiami. Tekstų tapimo precedentiniais procesas yra netrumpas, todėl skirtingų kartų precedentiniai tekstai nesutampa arba sutampa tik iš dalies. Minėtina, kad precedentiniais gali tapti ne tik grožinių kūrinių tekstai, bet ir, pavyzdžiui, filmų, reklamų citatos. Kitas precedentinių tekstų šaltinis yra viešasis diskursas. Dar

daugiau – precedentiškumą galima suvokti plačiau, todėl kalbama ne tik apie precedentinius tekstus, bet ir apie precedentiškumo fenomeną apskritai – paveikslus, skulptūras, muzikos kūrinius.

Nors, kaip rodo ankstesni tyrimai (Papaurėlytė 2012; Papaurėlytė, 2025), lietuvių kalbos žodžių asociacijų laukai nėra turtingi precedentinių tekstų, žodžio *miškas* asociacijų lauke esama precedentiškumo apraiškų. Tiesa, jos yra vienetinės. Vienas vyras pateikė reakciją *Anykščių šilelis* – ši Antano Baranausko poema jau daug metų yra mokyklinėse programose, todėl tekstas žinomas daugeliui. Labai tikėtina, kad žinomesnę šio kūrinio citatą atpažintų ir skirtingų kartų asmenys. Kiek gausesnes asociacijas *laukas* 4 (1; 3) ir *kelias* 2 (0; 2) galima sieti su Jono Aisčio eilėraščiu „Laukas, kelias, pieva, kryžius, / Šilo juosta mėlyna“.

Vietoje išvadų

Žodžio *miškas* asociacijų lauką sudaro reakcijos, daugiausia paremtos regos gaunama informacija arba tokios, kurias galima sieti su keliais jutimais iškart. Visoms reakcijoms bendra tai, kad dažniausiai jose fiksuojamas miško vaizdas greičiausiai gali būti siejamas su vėlyvu pavasariu, vasara arba ankstyvu rudeniui, t. y. metu, kai miške galimai lankosi daugiausiai žmonių – dominuoja žalia spalva, minimi miško augalijos, tarp jų ir augalų, kurių uogos renkamos vasarą arba rudenį, pavadinimai. Vadinasi, lietuvių kalbos vartotojams tipiškas miškas yra vešlus ir gyvybingas miškas, teikiantis naudos, pasiekęs gyvybingumo viršūnę. Žodžio *miškas* asociacijų lauke – tik Lietuvos miškuose augančių augalų ir dabar gyvenančių ar kada nors gyvenusių žvėrių pavadinimai. Miško utilitarinio panaudojimo motyvas respondentų pateiktose atskleidžiamas ne tik minint uogas, bet ir išsamiai detalizuojant medienos panaudojimo temą.

Reakcijos, apimančios girdimuosius išpūdžius, fiksuoja ramaus miško, t. y. tokio, kuriame malonu vaikščioti, būklę. Tokia pati teigiama emocija atskleidžiama ir negausiose uosle teikiama informacija paremtose asociacijose, taip pat asociacijose, kurių pagrindas yra kelių jutimų teikiama informacija ir asmeninė respondentų patirtis.

Žodžio *miškas* asociacijų lauke nėra gausu precedentinių tekstų. Esami pavyzdžiai siejami su mokyklinės programos turiniu.

Šaltiniai

BLKŽ – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*, Liutkevičienė D. (vyr. red.). Prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-zodynas/>.

DLKŽe – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Keinys S. (vyr. red.), 8-as patais. ir papild. leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, elektroninis variantas, 2021. Prieiga internete: <https://ekalba.lt>.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002), elektroninis variantas, G. Naktinienė (vyr. red.). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2018). Prieiga internete: www.lkz.lt; <https://ekalba.lt>.

Literatūra

Biedermann, Hans, 2002. *Naujasis simbolių žodynas*, Vilnius: Mintis.

Papaurėlytė-Klovienė, Silvija, 2011. Žodžio *medis* asociacijų laukas lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. *Acta humanitarica universitatis Saulensis: Medis kultūroje*. T. 13. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 405–416.

Papaurėlytė Silvija 2012. Žodžio ŽODIS asociacijų laukas lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. – *Žmogus ir žodis. Didaktinė lingvistika*, 14, 1, 103–109.

Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. Motinystė lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje (remiantis žodžio mama asociacijomis ir žodžių motiniškas, -a, motiniškai junginiais). – *Acta Linguistica Lithuanica* 92, 2025. Prieiga internete: <https://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/2467/2464>.

VLEe – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Račis A. (vyr. red.). Prieiga internete: <https://www.vle.lt/straipsnis/miskas/>.

Straipsnių ciklas „Lietuvių kalbos naujovės ir įdomybės“.

Jei norėtumėte publikuoti visą straipsnį ar jo dalį, prašom nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.